

великий гібридний організм, пересувається у вигляді парадів. Парад девальвується, стає атракціоном, оскільки його балаганність є лише ознакою поетики, а не естетикою.

Література:

1. Чорна Л.В. У пошуках ідеалу. Монографія. Київ. Освіта України. 2016. 508 с.

DOI <https://doi.org/10.36059/978-966-397-390-6-9>

АВАНГАРД УКРАЇНСЬКОЇ ВИШИВКИ: ТРАДИЦІЇ І СУЧАСНІ КУЛЬТУРНІ ФОРМИ

Тігор Д. І.

студент IV курсу факультету культури та мистецтв

Шостак В. М.

кандидат історичних наук,

доцент кафедри культурології

Волинський національний університет імені Лесі Українки

м. Луцьк, Україна

Відома дослідниця українського мистецтва та авторка багатьох праць по українській вишивці Т. Кара-Васильєва є ініціаторкою проєкту – «Відроджені шедеври», мета якого відтворити сучасними вишивальницями ескізи художників авангарду О. Екстер, Є. Прибильської, Н. Генке-Меллер, К. Малевича, та народних майстрів Є. Пшеченко, В. Довгошій, Г. Собачко, які створювались для вишивальних осередків у Вербівці та Скопцях в 1910–1917 рр. [2, с. 327]. Ідея проєкту виникла тоді, коли Т. Кара-Васильєва разом з дослідником мистецтва авангарду Григорієм Коваленком здійснили глибоку пошукову та науково-дослідну роботу в фондах музеїв України, Франції, США [5, с. 85]. Значна частина ескізів художників-авангардистів знаходилася в приватних колекціях в Москві, але Г. Коваленко завдяки неймовірним зусиллям зумів їх дістати та передати в Україну. Впродовж тривалого часу здійснювалося дослідження стилістики мистецьких особливостей авангарду та художньо-технічних прийомів техніки шиття гладдю, в якій виконувалися вишивки авангарду. Також було ретельно вивчено ескізи серії «Колірні ритми» Олександри Екстер, яка співпрацювала з відомими творчими майстернями України й центрами художньої вишивки. Зібрана велика кількість матеріалу, з архівів музеїв дає можливість на думку Кари-Васильєвої відтворити оригінальні ескізи

художників-авангардистів, створених на папері. У 2006 році ця ідея трансформувалась у масштабний проєкт «Відроджені шедеври» [3, с. 36].

Згодом Т. Кара-Василева залучила до участі в проєкті викладачів кафедри «Художня вишивка та моделювання костюма» Київського державного інституту декоративно-прикладного мистецтва та дизайну ім. Михайла Бойчука. Після проведення ряду лекцій про українське народне та декоративно-прикладне мистецтво початку XX століття та демонстрації ескізів з музейних фондів, Т. Кара-Василева запропонувала викладачам та студентам відтворити ескізи художників-авангардистів у матеріалі. Професійні художниці по вишивці І. Жураковська, В. Костюкова Л. Авдєєва разом зі студентами спеціальності «Художня вишивка та моделювання костюма» взяли участь у відтворенні вишивок [2, с. 329].

Роботи відтворювались по ескізах ручним способом вишивання на тканині. Під час процесу відтворення вишивки чітко дотримувались усіх технологічних вимог, колірних співвідношень, напрямків ліній стібків, не змінюючи масштабів, підбираючи натуральне домоткане полотно, за відтінком та фоном малюнка. Людмила Сокалюк із Харкова передала для проєкту виготовлену з конопель, натуральну домоткану тканину початку XX ст. Для технологічного виконання вишивок художниці використовували прийом ручної вишивки за вільним контуром: «художня гладь» і «полтавська гладь», а щоб зберегти колірну гаму вони об'єднували дві нитки муліне, близькі за тоном. Частину ниток фарбували рослинними натуральними барвниками, дотримуючись давніх технологій фарбування, що дало змогу відтворити колір у максимальній точності відповідно до ескізу [5, с. 85]. Однак, щоб відтворити ескізи О. Екстер на тканині, потрібно довершено володіти техніками відтворення художньої вишивки. Річ у тому, що не кожна майстриня зможе впоратись із роботою такого високого рівня. Тут потрібно відчуття, проіннятися й передати особливу взаємодію кольорів, чергування ритмів, поєднати фігури й відточені лінії тощо. При відтворенні роботи на тканині можна відчуття, як проявляється зародження вишивки «живопис голкою». Довгуваті стібки, наче покриті штрихами вишиті мазки, кладуться перетинаючись з іншими настилами, що додає в такій собі якоїсь певної легкості та створює відчуття випромінення світла. Інколи вишивальний настил просвічується крізь тонкий шар кольорових ниток, а поверхня тла самої тканини слугує як певний проміжок між подовженими стібками відповідного роду просторової гами. Тому, зрештою це дає підстави розмірковувати про деяку навмисну незавершеність, можливо, про якусь колірну таїну художників-авангардистів. Такий творчий підхід підштовхує до імпровізації хаотичної гри кольорових вишивальних стібків. Довгі настили-штрихи, вишиті професійним художником, наводять на думку, що колірний енергетичний рух не обмежується лише тлом полотна. Багата колірна ритмічність, передається в широкій кількості відтінків

вишивальних ниток, що настилаються на полотно тканини то широкими масивними, то легкими, ледь помітними лініями. Можливо, лише О. Екстер було притаманне таке особливе, дуже тонке відчуття кольору. Вишивки, відтворені за ескізами О. Екстер – це один з яскравих прикладів українського сучасного декоративного мистецтва, яке швидко відреагувало на художній стиль авангарду з певними змінами та адаптаціями. Кожен відтворений у вишивках твір передає самотній мистецький світ, вартий уваги й нових вражень та відчуттів [4, с. 180].

Над однією роботою художниця по вишивці працює кілька місяців. Однак був і випадок, коли В. Костюкова змогла завершити роботу значно швидше за звичайний термін, як це сталося із «Супрематичною композицією» Казимира Малевича. Перед відкриттям виставки цей ескіз був виявлений у московського колекціонера, і до Києва доставили копію цієї роботи. В. Костюкова працюючи безперервно та звертаючи увагу на кожен момент, досягла вражаючого результату, представивши готову роботу, яка майже ідентично передавала створений Малевичем ескіз, всього за два тижні. В. Костюкова стверджує, що працюючи над цими роботами вона відчуває особливу енергетику, що викликає у неї бажання відтворювати не лише форму, але і дух авангардистського мистецтва. Роботи В. Костюкової представлені у двох варіантах на виставці «Відродженні шедеври» – як малюнки та як вишивки. Через вигорілі та витерті фарби, що втратили свою яскравість від дії часу, багато творів ескізів стали блідими та непомітними для глядача. Тому В. Костюкова відтворила більшість робіт все ж у трохи яскравішому кольорі ніж, той який був на ескізі, але деякі передала в максимальній точності [5, 87].

Упродовж 2007–2011 рр. учасники проекту створили більше ніж 30 вишитих творів. На виставці «Відлуння модерну в українському народному та декоративному мистецтві», яка проходила в Києві в «Державному музеї українського народного мистецтва» з 27 червня по 10 жовтня 2007 року було представлено велику кількість художніх творів з ознаками авангардного стилю. Виставка представляла твори шитва, ескізи, розкривала нові напрямки в народній вишивці. Наступні виставки відбулись у виставковій залі Благодійної організації «Україна» Леоніда Кучми (2009 р.), Національному культурному центрі України (2011 р.), у Національному музеї українського декоративного мистецтва (2010 р.). Відвідувачі могли побачити та оцінити той експеримент співпраці художників К. Малевича, Є. Прибильської, О. Екстер, Н. Генке-Меллер і народних майстрів В. Довгошиї, Г. Собачко, які колись уславили українську вишивку в усьому світі [1, с. 243]. Ознайомлення з раритетними виробами художників викликало велике захоплення у відвідувачів та було схвально оцінено громадськістю. До того ж в рамках проекту «Відродженні шедеври» у 2009 році вийшла друком книга-альбом Т. Кари-Василевої та Г. Коваленка за сприяння

Благодійної організації «Президентський фонд Леоніда Кучми «Україна» [3, 37].

Проект «Відроджені шедеври» є результатом складних наукових досліджень та величезної праці дослідників та практиків. Даний проект є однією з перших ініціатив такого роду не тільки в Україні, а й за кордоном. Колекція вишитих робіт що відтворені професійними художницями по вишивці стала надзвичайним явищем у галузі декоративно-прикладного мистецтва, а виставки дають можливість побачити та відчувти той масштабний експеримент співпраці народних майстрів та професійних художників-авангардистів. Започаткований проект Т. Карою-Васильєвою поступово розширюється новими роботами, які надалі будуть виставлятися в галереях та залах музеїв не лише України, а й інших країн світу. Ескізи українських художників авангарду є маловивченими та невідомими, що дає можливість до подальшого дослідження та поповнення колекції відтворених вишитих шедеврів [5, с. 88].

Література:

1. Гончар К. Взаємодія народного та професійного декоративно-прикладного мистецтва в 1900–1990 рр. *Художня культура. Актуальні проблеми*. 2013. Вип. 9. С. 241–251.
2. Кара-Васильєва Т. Пошуки художників-авангардистів. *Історія української вишивки*. Київ, 2008. С. 318–337.
3. Костюкова В. М. Вияви стилю модерн в українських вишивках Василя Довгошії. *Українське мистецтвознавство: матеріали, дослідження, рецензії*. 2011. Вип. 11. С. 35–40.
4. Костюкова В. М. «Колірні ритми» Олександри Екстер у вишивках. *Мистецтвознавство України*. 2012. Вип. 12. С. 180–183.
5. Костюкова В. М. Реконструкція вишивки за ескізами Казимира Малевича. *Українське суспільство: основні виміри*: матеріали Всеукраїнської науково-теоретичної конференції, 25 травня 2017 р. Київ: НАКККіМ, 2017. С. 85–89.